

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Rzeszowie

LRZ.411.002.11.2023

Pan
Jacek Król
Dyrektor
Zespołu Szkół nr 3 im. Mikołaja Kopernika
w Łańcucie
ul. Farna 10
37-100 Łańcut

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

R/23/001/LRZ – Działania podejmowane na rzecz ograniczenia dostępności i spożywania napojów energetyzujących przez dzieci i młodzież na terenie województwa podkarpackiego

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Zespół Szkół nr 3 im. Mikołaja Kopernika w Łąncucie ¹ , ul. Farna 10, 37-100 Łącut.
Kierownik jednostki kontrolowanej	Dyrektorem Zespołu Szkół nr 3 im. Mikołaja Kopernika w Łąncucie od dnia 1 września 2017 r. jest Pan Jacek Król ² .
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Działania podejmowane przez szkoły na rzecz ograniczenia dostępności i spożywania napojów energetyzujących przez dzieci i młodzież na terenie województwa podkarpackiego.
Okres objęty kontrolą	Lata 2020-2023 (do dnia zakończenia czynności kontrolnych) z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, jeżeli miały wpływ na działalność jednostki w zakresie objętym kontrolą.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o <i>Najwyższej Izbie Kontroli</i> ³ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Rzeszowie
Kontrolerzy	Małgorzata Milanowska – główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LRZ/49/2023 z dnia 7 lutego 2023 r. Robert Szwagiel – doradca techniczny, upoważnienie do kontroli nr LRZ/45/2023 z dnia 6 lutego 2023 r.

(akta kontroli str. 2-5)

¹ Zwany dalej: Zespołem lub Szkołą.

² Zwany dalej: dyrektorem.

³ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, zwanej dalej: ustawą o *NIK*.

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Deklarowana w Zespole wiedza na temat szkodliwości napojów energetyzujących⁵, a także zaobserwowane zjawisko powszechnego spożywania ich wśród uczniów Szkoły, nie przełożyły się w całym okresie objętym kontrolą na realne działania w celu ograniczenia ich dostępności i konsumpcji. Fakt, że nie był to jedynie marginalny problem w środowisku, lecz dotyczył znacznej części społeczności szkolnej potwierdzili pracownicy Szkoły, a także coroczne diagnozy potrzeb rozwojowych uczniów. Prawdziwość tej oceny udokumentowały także wyniki ankiet przeprowadzonych przez NIK, gdzie blisko 50% uczniów Zespołu poinformowało, że pije w dużych ilościach napoje energetyzujące. Pomimo obowiązków określonych w przepisach oświatowych i zdiagnozowania powszechności ww. zjawiska w Szkole, działania wychowawcze i profilaktyczne, zmierzające do eliminowania zagrożeń z nim związanych rozpoczęto dopiero w grudniu 2021 r.

Problematyka szkodliwości spożywania napojów energetyzujących została uwzględniona jedynie w diagnozach potrzeb rozwojowych uczniów na lata szkolne 2019/2020 i 2020/2021, jednak nie znalazła ona odzwierciedlenia w żadnym z programów wychowawczo-profilaktycznych Szkoły.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Działania podejmowane przez szkoły na rzecz ograniczenia dostępności i spożywania napojów energetyzujących przez dzieci i młodzież na terenie województwa podkarpackiego.

Opis stanu faktycznego

W opinii Pana Jacka Króla, dyrektora Zespołu problem powszechnego i rosnącego spożycia napojów energetyzujących przez dzieci i młodzież był przedmiotem zainteresowań pracowników Szkoły, jak szereg innych równie poważnych problemów z jakimi styka się Szkoła: niezdrowe odżywianie, papierosy, e-papierosy, alkohol, narkotyki, dopalacze, depresje, samookaleczenia, problemy psychiczne, wykluczenie, hejt i przemoc w internecie, pandemia, wojna na Ukrainie itp. W Szkole zauważono zjawisko spożywania energetyków przez uczniów. Zidentyfikowano je przede wszystkim wizualnie, ale również w trakcie rozmów z uczniami na zajęciach z wychowawcą, oraz innymi nauczycielami na pozostałych przedmiotach oraz na podstawie diagnoz przy konstruowaniu programu wychowawczo-profilaktycznego Szkoły. Jeśli chodzi o zakres tego zjawiska to trudno dokładnie je określić. Na pewno dotyczy szerszej skali niż pojedynczy uczeń. Ankieta w roku szkolnym 2020/2021 wykazała, że 26 uczniów na 89 badanych zaznaczyło, że nie jest wolnych od energetyków.

(akta kontroli str. 6-10)

Dyrektor stwierdził, że *pracownicy Szkoły posiadają wiedzę na temat szkodliwości spożywania napojów energetyzujących przez młodzież, ponieważ tę tematykę poruszają na lekcjach godziny wychowawczej, ale często łącząc z innymi problemami żywieniowymi czy uzależnień. Jeżeli chodzi o źródła tych informacji to: indywidualne źródła internetowe, materiały wskazane przez pedagoga, higienistkę szkolną, wymiana informacji w ramach Wewnątrzszkolnego Doskonalenia Nauczycieli.*

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej. W niniejszym wystąpieniu zastosowano ocenę opisową.

⁵ Napój energetyzujący (ang. energy drink) to potocznie napój energetyczny i energetyk, inny niż napój izotoniczny – pobudzający, przeważnie gazowany napój bezalkoholowy, z reguły zawierający kofeinę, taurynę i guaranę. https://pl.wikipedia.org/wiki/Nap%C3%B3j_energetyzuj%C4%85cy. Zwany dalej: napojem energetyzującym, napojem energetycznym lub energetykiem.

(akta kontroli str. 6-10)

Szkoła nie wystąpiła do innych organów z wnioskami o podjęcie działań ograniczających dostępność i spożywanie napojów energetyzujących przez dzieci i młodzież.

Dyrektor wyjaśnił, że zakres kontroli obejmuje okres w dużej części objęty przez pandemię, a następnie wojnę na Ukrainie co ukierunkowało szkoły na inne działania.

(akta kontroli str. 6-10)

1.1 Na terenie Szkoły nie było sklepiku szkolnego, ani automatów z żywnością i napojami.

(akta kontroli str. 11)

1.2 Zgodnie z załącznikiem do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek⁶, na szkoły nałożono, dostosowane do potrzeb uczniów i środowiska, obowiązki podejmowania działań wychowawczych i profilaktycznych – także mające na celu eliminowanie zagrożeń oraz wzmacnianie pożądanego zachowań.

W roku szkolnym 2021/2022 wychowawcy dwóch klas zrealizowali ww. zajęcia:

- w klasie IFH pt. *Napoje energetyzujące – ich negatywny wpływ na zdrowie młodego człowieka,*

- w klasie IBR pt. *Energetyki – zagrożenia dla młodzieży.*

W roku szkolnym 2022/2023 przeprowadzono zajęcia w ośmiu klasach, tj.:

- w klasie IR pt. *Szkodliwość napojów energetycznych,*

- w klasie IVAP pt. *Użytki wśród młodych: energetyki, e-papierosy, alkohol i pt. Energetyki – smakowe zło,*

- w klasie IVFG pt. *Energetyk nie doda ci skrzydeł – jak energetyki wpływają na organizm,*

- w klasie IIIFR pt. *Skutki nadmiernego spożywania napojów energetyzujących,*

- w klasie IVRG pt. *Zdrowy styl życia, czy to chwilowa moda czy już stały trend we współczesnym świecie? Dlaczego dzieci i nastolatki NIE powinny pić energetyków,*

- w klasie IA pt. *Stop narkotykom, energetykom i dopalaczom. Rola używek w radzeniu sobie z trudnościami i nawiązywaniem kontaktów. Manipulowanie świadomością,*

- w klasie IIFH pt. *Odmawiam nawet łyka energetyka. Napoje energetyczne i ich wpływ na zdrowie,*

- w klasie IBR pt. *Zdrowy styl życia – jak nie jeść a się odżywiać. Piramida żywieniowa. Czym są napoje energetyczne?*

Pierwsze z ww. zajęć odbyły się w dniu 3 grudnia 2021 r., a ostatnie w dniu 10 lutego 2023 r.

(akta kontroli str. 12-41)

Na pytanie, dlaczego dopiero od dnia 3 grudnia 2021 r. podjęto pierwsze działania profilaktyczne w ww. zakresie i co spowodowało zainteresowanie pracowników Szkoły tematem napojów energetyzujących, skoro problematyki tej nie zauważono, ani nie ujęto zarówno w diagnozach jak i programach wychowawczo-profilaktycznych Szkoły w tym okresie, dyrektor wyjaśnił, że w rozporządzeniu w sprawie wymagań wobec szkół i placówek oraz w rozporządzeniu w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół nie ma nigdzie wyszczególnionych wprost napojów energetyzujących. Edukacja zdrowotna w podstawie programowej szkół ponadpodstawowych również nie wskazuje wprost energetyków. Podstawowe kierunki realizacji polityki oświatowej państwa w kontrolowanym okresie (z wyjątkiem roku szkolnego 2019/2020) nie

⁶ T.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 2198.

poruszają tematyki zdrowego odżywiania ani profilaktyki uzależnień. W Narodowym Programie Zdrowia na lata 2021-2025 również nie mówi się nic wprost o energetykach. Jeżeli tematyka energetyków nie była wprost eksponowana w aktach prawnych i dokumentach regulujących pracę szkoły nie wymusza to na szkołach, aby taką tematykę indywidualnie eksponować. Co nie znaczy, że Szkoła tematu szkodliwości spożywania energetyków, tylko w szerszym zakresie, nie poruszała przy realizacji zadań z zakresu: „Kształtowania postaw prozdrowotnych i promowania zdrowego stylu życia” oraz „Przeciwdziałania uzależnieniom”. Dlatego nie można stwierdzić, że data 3 grudnia 2021 r. jest pierwszym dniem realizacji przez Szkołę działań profilaktycznych związanych z energetykami. Tematy zajęć z wychowawcą są jedynie propozycją zawartą w programie wychowawczo-profilaktycznym Szkoły. Propozycje te wychowawca może modyfikować i dostosowywać do potrzeb klasy. Wychowawca ma również możliwość wprowadzania propozycji własnych tematów oraz tych zaproponowanych przez uczniów. Szkoła we wcześniejszym okresie uzyskała Certyfikat Szkoły Promującej Zdrowie – rejonowy i wojewódzki, a przez ostatnie dwa lata realizuje „Program działań ekologicznych”, w którym jest również zawarta tematyka związana ze zdrowym stylem życia.

(akta kontroli str. 6-10)

Gazetka pt. *Szkodliwy wpływ napojów energetycznych* zawierająca informacje m.in. czym są takie napoje, co zawierają, co może spowodować ich systematyczne spożywanie została zawieszona w Szkole w dniu 15 lutego 2023 r., tj. w trakcie kontroli NIK.

Higienistka szkolna zaobserwowała w swojej pracy przypadki nadużywania napojów energetyzujących przez uczniów Szkoły, m.in. podczas testów przesiewowych do bilansów zdrowia. Uczniom nadużywającym energetyki zwracała uwagę na szkodliwość oraz informowała o zasadach zdrowego odżywiania.

(akta kontroli str. 6-10; 42-43; 328)

1.3 Przepis art. 26 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. *Prawo oświatowe*⁷, nakazuje opracowanie programu wychowawczo-profilaktycznego na podstawie wyników corocznej diagnozy w zakresie występujących w środowisku szkolnym potrzeb rozwojowych uczniów, w tym czynników chroniących i czynników ryzyka, ze szczególnym uwzględnieniem zagrożeń związanych z używaniem substancji psychotropowych, środków zastępczych oraz nowych substancji psychoaktywnych. Diagnozę przeprowadza dyrektor szkoły albo upoważniony przez niego pracownik szkoły.

W programach wychowawczo-profilaktycznych Zespołu na lata szkolne 2019/2020, 2020/2021 zapisano, że diagnoza środowiska szkolnego została przeprowadzona w oparciu o: analizę dokumentacji szkolnej (dzienniki lekcyjne, dziennik pedagoga szkolnego, dzienniki zajęć pozalekcyjnych); analizę opinii i orzeczeń Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej; analizę testów kompetencji, ankiet skierowanych do uczniów, wychowawców klas oraz rodziców; wyników ewaluacji dotychczasowych programów wychowawczo-profilaktycznych; obserwacje zachowań i postaw uczniów; rozmów z uczniami, rodzicami, nauczycielami i wychowawcami klas; informacji z instytucji współpracujących ze Szkołą; opinii uczniów. W wyniku diagnozy wyłoniono jako obszar problemowy m.in. nadmierne spożywanie napojów energetyzujących. Program ten powstał na podstawie diagnozy, ewaluacji wewnętrznej oraz ewaluacji szkolnych planów wychowawczych i profilaktycznych.

(akta kontroli str. 44-91; 127-169)

⁷ Dz. U. z 2021 r. poz. 1082 ze zm.

W Zespole dokonano ewaluacji programu wychowawczo-profilaktycznego w roku szkolnym 2019/2020. W jej wyniku stwierdzono m.in., że:

- spośród 155 uczniów 37 (tj. 23%) spożywa napoje energetyzujące,
- spośród 53 rodziców uczniów 11 (21%) wskazało, że ich dzieci piją energetyki.

(akta kontroli str. 92-126)

Dyrektor wyjaśnił, że w roku szkolnym 2019/2020 odrębnym dokumentem będącym diagnozą w zakresie występujących w środowisku szkolnym potrzeb rozwojowych uczniów była „Ewaluacja szkolnego programu wychowawczo-profilaktycznego Zespołu Szkół nr 3 w Łąncucie w roku szkolnym 2019/2020”. Oprócz tego diagnoza została zawarta i opisana w szkolnym programie wychowawczo-profilaktycznym na rok szkolny 2019/2020. Natomiast w roku szkolnym 2020/2021 diagnoza została zawarta i opisana tylko w szkolnym programie wychowawczo-profilaktycznym.

Diagnozy zostały przeprowadzone przez Zespół ds. szkolnego programu wychowawczo-profilaktycznego powołany przez dyrektora Szkoły, na początku września 2019 r. i 2020 r.

Profilaktyka zagrożeń związanych z używaniem substancji psychotropowych, środków zastępczych oraz nowych substancji psychoaktywnych została zawarta w szkolnym programie wychowawczo-profilaktycznym ZS nr 3 na rok szkolny 2019/2020 w Rozdziale 10. Zakres oddziaływań wychowawczo-profilaktycznych, w pkt. 13. Przeciwdziałanie uzależnieniom. W roku szkolnym 2020/2021 sytuacja była analogiczna.

W roku szkolnym 2019/2020 zdiagnozowano za pomocą ankiety, że 23% badanych uczniów spożywa napoje energetyczne, 20% badanych rodziców wskazało, że ich dzieci spożywa napoje energetyczne. Natomiast w roku szkolnym 2020/2021 na pytanie czy jesteś wolny od spożywania napojów energetyzujących 29% badanych uczniów stwierdziło, że nie jest wolnych od spożywania napojów energetyzujących.

(akta kontroli str. 324-327)

W programach wychowawczo-profilaktycznych Szkoły na lata szkolne 2021/2022 i 2022/2023 zapisano, że dokonano ewaluacji dotychczasowego programu oraz przeprowadzono diagnozę potrzeb, którą dokonano w oparciu o: obserwacje uczniów w Szkole, informacje nauczycieli o problemach wychowawczych, analizę dokumentacji szkolnej, spotkania z samorządem uczniowskim, ankietę papierową i online oraz rozmowy z rodzicami.

W analizie wyników badań nie wskazano czynników ryzyka odnoszących się do spożywania napojów energetyzujących, natomiast ujęto czynniki ryzyka w zakresie m.in. używania substancji psychoaktywnych, palenia papierosów, nadużywania alkoholu czy nadmiernego korzystania z telefonu i internetu, oglądania „patotreści”. W ankietach skierowanych do uczniów, rodziców i nauczycieli na potrzeby opracowania diagnozy nie ujęto pytań odnoszących się do problemu spożywania napojów energetyzujących. Pytań w tym zakresie nie zawarto także w raporcie z ewaluacji programu wychowawczo-profilaktycznego w roku szkolnym 2021/2022.

(akta kontroli str. 170-297)

Dyrektor wyjaśnił, że w roku szkolnym 2021/2022 odrębnym dokumentem obejmującym diagnozę w zakresie występujących w środowisku szkolnym potrzeb rozwojowych uczniów był „Raport z ewaluacji szkolnego programu wychowawczo – profilaktycznego Zespołu Szkół nr 3 w Łąncucie w roku szkolnym 2021/2022”, który został dołączony do szkolnego programu wychowawczo-profilaktycznego. Oprócz tego diagnoza została zawarta i opisana w szkolnym programie wychowawczo-profilaktycznym. Natomiast w roku szkolnym 2022/2023 diagnoza została zawarta i opisana tylko w szkolnym programie wychowawczo-profilaktycznym z dołączoną analizą ankiet przeprowadzonych w społeczności szkolnej. Diagnozy zostały

przeprowadzone przez Zespół ds. szkolnego programu wychowawczo-profilaktycznego powołany przez dyrektora Szkoły, na początku września 2021 r. i 2022 r.

(akta kontroli str. 324-327)

Dyrektor wyjaśnił ponadto, że w ankietach nie ujęto wprost pytań o energetyki ponieważ był to okres pandemiczny i postanowiono wykorzystać ankietę z innym zestawem pytań, w której nie ma wprost pytania o energetyki. Może nie była to ankieta doskonała, ale nie ma wzoru ankiet, które należy stosować. Mimo to zadania z zakresu „Kształtowania postaw prozdrowotnych i promowanie zdrowego stylu życia” oraz „Przeciwdziałania uzależnieniom” zostały ujęte w programie wychowawczo-profilaktycznym Szkoły.

(akta kontroli str. 6-10)

1.4 Przepis art. 26 ust. 1 ustawy Prawo oświatowe stanowi, że szkoły realizują program wychowawczo-profilaktyczny obejmujący: treści i działania o charakterze wychowawczym skierowane do uczniów oraz treści i działania o charakterze profilaktycznym skierowane do uczniów, nauczycieli i rodziców. Zgodnie z art. 84 ust. 2 pkt 1 cyt. ustawy do kompetencji rady rodziców, z zastrzeżeniem ust. 3 i 4, należy uchwalanie w porozumieniu z radą pedagogiczną programu wychowawczo-profilaktycznego szkoły lub placówki, o którym mowa w art. 26.

W Szkole opracowano programy wychowawczo-profilaktyczne na poszczególne lata szkolne. W dokumentach tych nie odniesiono się do zagrożeń związanych ze spożywaniem napojów energetyzujących przez młodzież szkolną. Programy zawierały elementy określone w przepisie art. 26 ust. 1 ustawy Prawo oświatowe.

(akta kontroli str. 44-48; 130-257)

Na pytanie, dlaczego w opracowanych w latach 2019-2020 r. w Szkole programach wychowawczo-profilaktycznych nie ujęto tematyki spożywania napojów energetyzujących przez młodzież, w szczególności treści i działań o charakterze wychowawczym, pomimo zdiagnozowania tego problemu i zdefiniowania jako jeden z obszarów problemowych – przypadki nadmiernego spożywania napojów energetycznych, dyrektor wyjaśnił, że *nieujęcie wprost stwierdzenia „napoje energetyzujące” nie może oznaczać, że ta tematyka nie była ujęta w programach. W programie w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom ujęto m.in. takie działania jak: wspieranie wszystkich uczniów w prawidłowym rozwoju i zdrowym stylu życia oraz podejmowanie działań, których celem jest ograniczanie zachowań ryzykownych, niezależnie od poziomu ryzyka używania przez nich substancji psychoaktywnych, uświadomienie uczniom problemu uzależnienia oraz dostarczenie wiedzy na temat mechanizmów uzależnień, wprowadzenie tematyki antyuzależnieniowej, dostarczenie informacji, adresów, stron internetowych, broszur z adresami instytucji pomagających osobom zagrożonym uzależnieniem (gabłota pedagoga szkolnego, lekcje wychowawcze). Zapoznanie uczniów z negatywnym wpływem substancji psychoaktywnych na organizm, konsekwencji związanych z posiadaniem narkotyków, przeciwdziałanie pojawianiu się zachowań ryzykownych związanych z używaniem środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych, nowych substancji psychoaktywnych.*

(akta kontroli str. 6-10)

Wydruki z dziennika elektronicznego Szkoły nie potwierdzają przeprowadzenia zajęć w latach szkolnych 2019/2020 i 2020/2021, których tematyka dotyczyłaby bezpośrednio szkodliwości spożywania napojów energetyzujących.

(akta kontroli str. 12-41)

Dyrektor wyjaśnił, że w programach wychowawczo-profilaktycznych na lata 2021/2022 i 2022/2023 ujęto zadania i tematykę dotyczącą problematyki spożywania napojów energetyzujących: na rok 2021/2022: rozdział 8. Zakres oddziaływań wychowawczo – profilaktycznych, zadanie 13. Przeciwdziałanie uzależnieniom. Formy i sposoby realizacji: Przeciwdziałanie pojawianiu się zachowań ryzykownych związanych z używaniem środków odurzających substancji psychotropowych, środków zastępczych, nowych substancji psychoaktywnych przez uczniów. Uznaliśmy, że pojęcie napoje energetyzujące mieszczą się w powyższym stwierdzeniu. Analogiczny zapis znajduje się w programie na rok 2022/2023.

(akta kontroli str. 324-327)

1.5 Spośród 188 uczniów Szkoły, którzy wypełnili ankiety opracowane przez NIK na potrzeby niniejszej kontroli:

- 88 (tj. 47%) wskazało, że pije napoje energetyzujące;
 - 77 (88%) kupowało napoje energetyzujące w sklepie w pobliżu Szkoły, 19 (22%) – miało napoje z domu, trzech (3%) – z automatu poza Szkołą, a 29 (33%) – z innych miejsc, dwóch uczniów (2%) podało, że zakupiło energetyki w sklepiku szkolnym a jeden (1%) – w automacie znajdującym się na terenie Szkoły;
 - 150 (80%) stwierdziło, że w ich Szkole/środowisku pije się dużo energetyków, a 38 (20%) udzieliło odpowiedzi negatywnej;
 - 31 uczniów (35%) wskazało, że pije napoje energetyzujące kilka razy w tygodniu, 29 (33%) – sporadycznie, 14 (16%) – codziennie, 14 (16%) – kilka razy w miesiącu;
 - 61 uczniów (69%) stwierdziło, że zdarzało się im wypić więcej niż jeden napój dziennie, 22 (36%) – dwa napoje dziennie, 14 (23%) – trzy napoje dziennie, dziewięciu (15%) – cztery napoje dziennie, dziewięciu (15%) – pięć napoi dziennie, dwóch (3%) – sześć napoi dziennie, dwóch (3%) – siedem napoi dziennie, jeden (2%) – osiem napoi dziennie, jeden (2%) – dziewięć napoi dziennie, jeden (2%) – 10 napoi dziennie;
 - 59 uczniów (67%) piło energetyki ze względu na smak, 42 (48%) – w celu pobudzenia do nauki, 22 (25%) – z przyzwyczajenia, 13 (15%) z powodu adrenaliny, ośmiu (9%) – dla towarzystwa;
 - dziewięciu uczniów (10%) wskazało na niepokojące objawy po wypiciu napojów energetyzujących w postaci: siedmiu (78%) – kołatania serca, sześciu (67%) – bólu w klatce piersiowej, pięciu (56%) – przyspieszonego oddechu, pięciu (56%) – niepokoję, czterech (44%) – zmęczenia, trzech (33%) – agresji, trzech (33%) – zawrotów i bólu głowy, trzech (33%) – bólu brzucha, dwóch (22%) – zaburzenia snu, jeden (11%) – biegunki;
 - 177 uczniów (94%) było świadomych, że napoje energetyzujące szkodzą zdrowiu i mogą prowadzić do uzależnienia, a 11 (6%) – nieświadomych;
 - w przypadku 109 uczniów (62%) świadomość w ww. zakresie pochodziła ze Szkoły, 108 (61%) – z mediów, 83 (47%) – od rodziców/rodziny, 74 (42%) – z oznakowania produktów, 39 (22%) – od rówieśników, czterech (2%) – z innych źródeł (m.in. od lekarza);
 - 138 uczniów (73%) podało, że szkole lub w środowisku, w którym spędzają wolny czas była mowa o szkodliwości napojów energetyzujących, 17 (9%) udzieliło odpowiedzi negatywnej, a 33 (18%) – że „nie wie”;
 - 15 uczniów (11%) stwierdziło, że powyższe informacje zostały im przekazane w trakcie lekcji, prezentacji w Szkole, zaś czterech (3%) – w trakcie rozmów;
- Aby ograniczyć spożywanie przez młodych ludzi napojów energetyzujących wskazali oni m.in. na: konieczność wprowadzenia całkowitego zakazu ich produkcji i sprzedaży; zakazu sprzedaży napojów nieletnim, w tym w pobliżu Szkoły; podwyższenia ich cen; przeprowadzenia kampanii informacyjnych; zmiany systemu nauczania na mniej obciążający.

(akta kontroli str. 298-315)

Spośród 59 rodziców uczniów Szkoły, którzy wypełnili ankiety opracowane przez NIK na potrzeby niniejszej kontroli:

- 25 (tj. 42%) wskazało, że ich dzieci piją napoje energetyzujące;
- 10 (40%) wskazało, że ich dzieci piją napoje energetyzujące kilka razy w miesiącu, dziewięciu (36%) – sporadycznie, czterech (16%) – kilka razy w tygodniu, dwóch (8%) – codziennie;
- pięciu rodziców (20%) stwierdziło, że ich dziecku zdarzyło się wypić więcej niż jeden napój dziennie, dwóch (40%) – trzy napoje, jeden (20%) – cztery napoje, jeden (20%) – pięć napoi, jeden (20%) – dwa napoje;
- 13 uczniów (52%) piło energetyki ze względu na smak, siedmiu (28%) – dla towarzystwa, siedmiu (28%) – w celu pobudzenia do nauki, trzech (12%) – z przyzwyczajenia, jeden (4%) – z powodu adrenaliny, jeden (4%) – z innych niż ww. powodów;
- pięciu rodziców (20%) podało, że ich dzieci miały niepokojące objawy po wypiciu napojów energetyzujących w postaci: zaburzenia snu (trzech), bólu brzucha (dwóch), niepokoju (jeden), zawrotów i bólu głowy (jeden), kołatania serca (jeden); 20 rodziców (80%) wskazało, że ich dzieci nie miały niepokojących objawów;
- 57 rodziców (97%) było świadomych, że napoje energetyzujące szkodzą zdrowiu i mogą prowadzić do uzależnienia, zaś dwóch (3%) – nieświadomych;
- w przypadku 39 rodziców (68%) świadomość w ww. zakresie pochodziła z mediów, 26 (46%) – z oznakowania produktów, 16 (28%) – ze środowiska, 14 (25%) – ze Szkoły, dziewięciu (16%) – od rodziny, pięciu (9%) – z innych źródeł;
- siedmiu rodziców (12%) sygnalizowało w Szkole problem szkodliwości spożywania energetyków przez młodych ludzi, czterech (57%) – podczas wywiadówek, a trzech (43%) – w inny sposób;
- w związku z ww. zgłoszeniami dwóch rodziców (29%) nie było żadnej reakcji Szkoły, zaś trzech (43%) – reakcja była pozytywna, m.in. poprzez rozmowy z uczniami;
- żaden z rodziców nie zgłosił problemu do innych niż Szkoła podmiotów.

Aby ograniczyć spożywanie przez młodych ludzi napojów energetyzujących rodzice wskazali m.in. na: konieczność wprowadzenia całkowitego zakazu ich produkcji i sprzedaży; zakazu sprzedaży napojów nieletnim i spożywania ich w miejscach publicznych, w tym na terenie Szkoły; przeprowadzenia kampanii informacyjnych na temat szkodliwości, m.in. w mediach społecznościowych i internecie.

(akta kontroli str. 316-323)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Nieuwzględnienie do dnia 3 grudnia 2021 r. w działaniach wychowawczych i profilaktycznych – niezgodnie z obowiązkiem określonym w załączniku do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w *sprawie wymagań wobec szkół i placówek* – stwierdzonych w środowisku szkolnym problemów dotyczących spożywania napojów energetyzujących.
2. Nieujęcie w corocznych diagnozach potrzeb rozwojowych uczniów na lata szkolne 2021/2022 i 2022/2023 oraz opracowywanych na ich podstawie programach wychowawczo-profilaktycznych Szkoły, w całym okresie objętym kontrolą, problematyki spożywania napojów energetyzujących, także w sytuacji zdiagnozowania takiego zjawiska.

IV. Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, wnosi o:

- Wnioski
1. Podejmowanie kompleksowych działań wychowawczych i profilaktycznych dotyczących problematyki spożywania napojów energetyzujących przez uczniów Szkoły.
 2. Uwzględnianie problematyki spożywania napojów energetyzujących w diagnozach potrzeb rozwojowych uczniów oraz w programach wychowawczo-profilaktycznych odpowiadających bieżącej sytuacji w Szkole.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o *NIK* kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Rzeszowie. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o *NIK*, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o *NIK* należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Rzeszów, 29 maja 2023 r.

Kontroler
Małgorzata Milanowska
Główny specjalista k.p.

/-/

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Rzeszowie
Dyrektor
Wiesław Motyka

/-/

Kontroler
Robert Szwagiel
Doradca techniczny

/-/